

Bělka, Luboš; Berounský, Daniel

**Burjatský buddhistický obřad "Předložení tisíce ofěr" u stúpy
Dašigomon**

Religio. 2001, vol. 9, iss. 1, pp. [25]-50

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124956>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Burjatský buddhistický obřad „Předložení tisíce ofěr“ u stúpy Dašigomon

Luboš Bělka* – Daniel Berounský

Na počátku srpna roku 2000 se u nedávno postavené stúpy poblíž vesnice Urdo-Aga v Aginském burjatském autonomním okruhu v jihovýchodní Sibiři (Ruská federace) uskutečnil obřad místními obyvateli nazývaný *Donšod*. Obřad a svátek s ním spojený je založen na četbě textu, který podle zvyklostí místní mniši čtou jednou za dva roky také v nedalekém Aginském klášteře. Zde se nachází i zvláštní chrámek (bur. *dugan*), dedikovaný božstvu, jemuž je věnován i sám obřad, totiž „Mistrovi léčení“, neboli *Bhaišadžagurubuddhovi*. Naposledy byl text v klášteře předčítán 18. května 2000. Obřad „Předložení tisíce ofěr“ se slavnostně provádí u stúpy každý druhý rok. Stúpa, které místní říkají *Dašigomon*, byla rituálně posvěcena (bur. *ravnaj*, rabná /tib. *rab gnas/*) 8. prosince 1995. Obřad, o němž pojednává tato studie, byl třetím v její novodobé historii a konal se 2. srpna 2000.

Je možné všimnout si nejrůznějších rovin spjatých s náboženskou událostí. Tyto roviny se často prolínají v jediném jevu a jejich oddělení je pouhou abstrakcí napomáhající popisu jevu. Jako abstrakce tak přináší větší čitelnost některých vztahů, jiné naopak potlačuje. Ve studii je proto nejprve popsán obřad u stúpy, jak se jevil vnějšímu pozorovateli, poté je uveden a interpretován tibetský text věnovaný hlavní postavě celého obřadu, *Bhaišadžagurubuddhovi*. Následuje popis prostředí obřadu, tj. především stúpa a její konkrétní stavební, historický a náboženský kontext. Obřad je založen hlavně na četbě tibetských textů, a proto je přehledu a překladu těch nejdůležitějších věnována hlavní část studie.¹

* This work was supported by the Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation, grant No.: 82/2000 „Religion, Nationality and Identity: A Comparative Study of Transforming Societies (Buryatia, Mongolia and Amdo).“

1 Poznámka k přepisu tibetštiny: Vzorem českého přepisu (transliterace, v textu psaného kurzívou a označovaného lomenými závorkami se zkratkou /tib./) a výslovnosti (transkripce) tibetštiny je systém vytvořený Josefem Kolmašem (uvedený například in: Wangčhug Dedán Žagabpa, *Dějiny Tibetu*, Praha: Lidové noviny 2000, 388-390). Oproti zvyklostem zavedeným J. Kolmašem se upouští od: (1) používání jakýchkoli velkých písmen v transliteraci. Důvodem je, že v tibetštině není ostrá hranice mezi tituly (epitety) a jmény (např. *džo bo* je titulem Atiši, většinou se však termín uvádí samotný a stal se vlastně jménem). Navíc tibetština kapitálky ve smyslu evropských abeced nezná a jejich pomínutí v transliteraci se tak více přiblíží originálu; (2) užívání po-

Událost

Obloha je jasná, jako většinou na začátku srpna, a do zvlněné stepi pálí slunce. Na kopci ležícím něco přes kilometr severozápadně od silnice přetínající burjatskou vesnici Urdo-Aga s asi čtyřmi sty obyvateli se bělá stúpa (viz obr. 1.). Vedle ní je postaven velký vojenský stan. Už od deváté hodiny ranní se na toto místo pomalu troují jednotlivci i skupinky vesničanů. Dnes se tu má konat obřad nazývaný „Předložení tisíce ořer“² (bur. *Donšod, Tongčhö* /tib. *stong mčhodl*). Ořery jsou předkládány „Mistrovi léčení“,³ častěji nazývanému „Buddha medicíny“. Několik starších aut vyjede po příkrém srázu téměř až k zelenému stanu. Žena ve středních letech si před stúpou postaví rozkládací stoleček a brzy je obklopena stále narůstajícím počtem lidí. Ti, svátečně oblečení, v tradičních krojích nebo jen v bílých košilích, si u ní za peníze objednávají modlitby pro sebe i své blízké. Paní vytváří seznam jmen a u každého si poznamenává částku věnovanou na obřad. Nejčastěji je to něco mezi dvaceti a padesáti rubly (jeden americký dolar je asi 27 rublů). Jiní uctivě obcházejí stúpu po směru hodinových ručiček. Jsou tu zastoupeny všechny generace a netřeba se divit tomu, že se z hloučků mladých občas ozývá ostrý smích. Sousedé a známí se potkávají a povídají si při této sváteční příležitosti. Někteří uctivě vcházejí dovnitř stúpy a zbožně si přikládají složené dlaně k čelu, ústům a srdci. Vevnitř již jsou přichystány obětiny v podobě nádobek s vodou, obilím, rýží, vonnými tyčinkami a jidlem.

---

mĺčky spojující v transliteraci slabiky ve slovo. Zaváděně „pomĺček“ je opět v někteřých případech problematické. Např. v sousloví *skjab-'gro*, „příchod k útočišti“, pomĺčka označuje jeden významový celek, příp. slovo. Toto však je staženina z *skjab-su 'gro-ba*. Význam druhé verze plně odpovídá první, avšak není již jedním slovem, nýbrž dvěma. Tibetština odděluje pouze slabiky a vynechání pomĺček lze proto chápat jako přiblížení se původnímu písemnému záznamu.

- 2 Užití termínu „ořera“ pro přeložení tibetského termínu *čhö* /tib. *mčhodl* je záměrné. Při překladu tibetských textů souvisejících s obřadem „Předložení tisíce ořer“ nám připadá užití zastaralého výrazu „ořera“ vhodnější než „oběť“ či „oběťtina“. Termín „oběťtina“ používáme v překladech z tibetštiny souvislosti s oběťtinami, jenž mají podobu fyzického předmětu, např. *torma* /tib. *gtor mal*, bur. *balin*).
- 3 Překlad tibetského termínu *Mänla* /tib. *smän bla* jako „Mistr léčení“ namísto častěji uváděného „Buddha medicíny“ či dokonce „Lékařský Buddha“ je doslovnější, přesnější. Taktéž vystihuje jeho význam i mimo oblast lékařské disciplíny.

Obr. 1. Stúpa Dašigomon

(Tašigomang čhörtel /tib. *bkra šis sgo mang mchod rten*) poblíž vesnice Urdo-Aga, v popředí burjatští mniši připravující se na obřad (Aginský autonomní okruh, Ruská federace, stav v srpnu 2000, foto L. Bělka).

S přibývajícím časem se u paní se stolečkem hromadí stále více lidí, a tak jí na pomoc přijde další zapisovatelka. Nakonec se tu sejdou asi tři stovky dárců. Mniši vůbec nespěchají. Přijíždějí z Aginského kláštera na místní poměry solidním autem a cestou si stihnou prohlédnout vesnické muzeum, kde jsou uchovávány především vzpomínky na místní válečné hrdiny, hrdiny práce a jiné vyznamenané komunistickým režimem, tj. jejich fotografie, vyznamenání, dopisy, různé dokumenty atp.

Když mniši nakonec dorazí ke stúpě, nenuceně před stúpu pokládají jednoduchou lavici a nízký stolek. Klidně se mezi sebou baví a není mezi nimi náznak spěchu. Když si po chvíli vybalí své „knihy“, tedy obdélníkové špalíky jednotlivých listů uložených zpravidla mezi dřevěnými deskami, a na stole je připravena váza s pavím perem, zvonek, vadžra a nádobka naplněná vodkou do žluta obarvenou šafránem, mísa a láhev vody, lidé se seskupují do půlkruhu za oněch pět mnichů. V prvních řadách sedí na zemi a ostatní buď pokračují v konverzaci vstoje, nebo stále ještě obcházejí stúpu.

Výrazný hlas mnicha sedícího zcela napravo (předčítače, umdzä /tib. *dbu mdzadl*, bur. *umzad*) se zařízne do šumu kolem stúpy a za několik

okamžiků mniši společně rychle odříkávají texty. Některé znají z paměti a některé čtou. Všechny texty jsou v tibetštině a té nikdo z laiků patrně nerozumí. Mniši přitom zůstávají stále uvolnění a klidní. Jejich odříkávání však ovládlo místní ruch. Především babičky snad ještě intenzivněji než prve probírají mezi prsty korálky svých růženců a mumlají si pro sebe mantry. Mniši v některých okamžicích provádějí rukama různá gesta, tu a tam zazvoní zvonkem v pravé ruce či pokropí prostor před sebou pavím perem vytaženým z nádoby s vodou. Jeden z mnichů sedí skloněný nad dlouhým seznamem jmen dárců a odříkává je do recitace textů.

Po delší době, když došlo na přednes ústředního textu tohoto obřadu „Nesmrtelnost zaručující předložení tisíce ořer arury sedmi příbuzným mistrům léčení“, se mniši zvednou a začínají obcházet stúpu. Shromáždění se vydává v průvodu za nimi. Lidé obejdou stúpu desetkrát a posadí se zpět, mniši i vesničané. Po chvíli naplněné dalším odříkáváním textů jeden z mnichů vyzve ostatní, aby si zakryli hlavy (kapesníkem, šátkem atp.) a při melodickém textu vlévá s přestávkami do mísy vodu za cinkotu zvonku. To je tzv. „zlatý nápoj“ (bur. *seržim*, serkjem /tib. *gser bsk-jems/*), tedy úlitba nejrozumnějším božstvům. Poté mísu poodnese dále od stúpy a s rozmachem ji vylévá na zem, na zvláštní místo, které bylo vybráno za tímto účelem.

Zanedlouho upozorní jeden z mnichů shromáždění věřících na to, že přichází obřad „Dalga“ (bur.), obřad přivolávání blahobytu. Lidé si připraví přinesené sladkosti, pečivo a jiné pokrmy. Na pokyn jimi před sebou do zpěvného odříkávání krouží a burjatsky volají: „A, *churaj!*“ (Dostav se!).

Následuje další odříkávání textů, pak vše končí a mniši si stejně poklidně jako na počátku balí knihy a ostatní věci. Obřad u stúpy trval necelé čtyři hodiny, mniši ještě rozmlouvají s lidmi, shromáždění se pozvolna rozchází, laici se vrací do svých domovů, mniši do Aginského kláštera, vzdáleného asi hodinu jízdy autem.

Takto by asi událost popsal pozorovatel snažící se být nezaujatý a všímající si všeho, co stojí za pozornost. Přesto však by mu zřejmě mnohé uniklo. Pro zachycení obřadu „Předložení tisíce ořer“ je třeba jít hlouběji a dále za vnější deskripci události. Vedle stránky rituální je třeba studovat i původní tibetské a ze sanskrtu přeložené posvátné texty, zvláštní pozornost je třeba věnovat i kontextu historickému.

Mistr léčení

Mahájánský panteon je početný a složitý. Nacházejí se v něm tisíce božstev a často lze jen ztěží vypátrat, odkud se vzala a jaký mají vztah k jiným božstvům. Jedním z božstev, a ne nevýznamným, je Bhaisadžajagurádža (skrt.), tedy „Vládce – mistr léčení“. Byl znám buddhistům

v Indii, ale jediný známý indický text je dnes přístupný jen v tibetských a čínských překladech.⁴ Podoba Bhaišadžjagururádži je spojována především s lékařskou disciplínou (sorig /tib. *gso rig*/). Avšak lékařství ani jeho patrona nelze v tibetském buddhismu oddělit od jiných nauk: astrologie a obecně buddhistických doktrín. Lékařství je dokonce považováno za nauku tantrickou, vyžadující, podobně jako jiné tantry, zvláštní iniciaci. Tato disciplína, stejně jako postava Bhaišadžjagurua, je spíše disciplínou zaměřenou na léčení, uzdravování v širokém slova smyslu. Mimo vlastní „lékařsko-technické“ dovednosti se zaměřuje i na léčení jakýchkoli trápení a bolestí, a to nejen fyzických. Používá přitom nejrůznějších prostředků včetně modliteb. V tomto se cíl lékařství překrývá s nejnabližším cílem buddhistického náboženství obecně, tj. osvobození od utrpení (skrt. *duhkha*, dugngäl /tib. *sdug bsngal*/). Postava Bhaišadžjagururádži se tak překrývá s postavou Buddhy Šákjamuniho.⁵

Buddhů léčení je nejčastěji uváděno sedm či osm spolu s Buddhou Šákjamunim, tedy „historickým Buddhou“.⁶ Bývají charakterizováni jako buddhové v jeho léčícím aspektu, nebo dokonce jako jeho vtělení (tulku /tib. *sprul sku*/).⁷ Bhaišadžjaguru bývá zmiňován jako vládce lékařů a léčení, tedy první z výčtu buddhů léčení, zobrazovaný v lotosovém sedu s univerzálním lékem – plodem arury (lat. *Terminalia chebula*) v pravé ru-

4 Viz Vladimír Miltner, *Malá encyklopedie buddhismu*, Praha: Práce 1997, 47.

5 Chápání buddhismu jako léčebné metody, terapie či praxe, která nemá primárně náboženskou povahu, je poměrně rozšířené, zejména mezi současnými západními buddhisty. Tento názor však není „čistě západní“, objevuje se už v raném buddhismu: „Některými badatelé zastávají názor, že schéma Buddhových čtyř ušlechtilých pravd je tvůrčím způsobem přejato ze staroindického lékařství (skrt. *ajurvéda*), jehož nejstarší dochované spisy pocházejí ještě z doby předbuddhovské“ (Vladimír Miltner, *Vznik a vývoj buddhismu*, Praha: Vyšehrad 2001, 147).

6 Témito buddhy léčení (mänla deše /tib. *smän bla bde gšegs*/, skrt. bhaišadžjaguru) jsou: Bhaišadžjagururádža /tib. *smän gi bla baidurja* ‘od kji rgjal pol, Abhidžžánarádža /tib. *mngon mkhjen rgjal pol*, Dharmakirtiságara /tib. *čhos bsgrags rgja mcchol*, Ašóköttamašří /tib. *mja ngan med mčhog dpall*, Suvarnabhadravimala /tib. *gser bzang dri medl*, Svaraghóšarádža /tib. *sgra dbjang rgjal pol*, Suparikirtitanámašří /tib. *mčchan legs jongs bsgrags dpall*. Někdy bývá jako první uváděn Šákjamuni, s ním je tedy buddhů léčení osm. (In: Tsepak Rigzin, *Tibetan – English Dictionary of Buddhist Terminology (Revised and Enlarged Edition)*, Dharamsala: Library of Tibetan Works and Archives 1986, 208). V literatuře se lze setkat i s jiným seznamem buddhů léčení: (1) Suparikirtitanámašří (což je poněkud jiný název pro Suparikirtitanámašřího); (2) Ratnačandrapadmapratimandita; (3) Suvarnabhadravimalašří (= Suvarnabhadravimala); (4) Samjaksanbuddhášóka (= Ašóköttamašří); (5) Dharmakirtiságarašóka (= Dharmakirtiságara); (6) Trikálábhidžžánarádža („Kráľ mající kouzelné znalosti tří časů“, tj. Abhidžžánarádža); (7) Pañčavišéšalóččheda; (8) Bhaišadžjaguru Šákjaketu (Šákjamuni). Viz C.-B. Badmažapov, *Buddijskaja živopis' Burjatii. Iz fondov Muzeja istorii Burjatii im. M. N. Changalova*, Ulan-Ude: Njutag 1995, 164.

7 Viz Ngawang Lozang Čhódan /tib. *ngag dbang blo bzang čhos ldan*, *skjabs 'gro'i khrid jig* [Poučení o pŕichodu k útočišti], rukopis, folio 13b. Je tu zmíněno sedm mistrů léčení, „kteří jsou jednotlivými těly formy Buddhy“ /tib. *smän bla mčhed bdun sogs sprul sku'i nam pa čan gjis sangs rgjasl*.

ce (viz obr. 2.). Pro lepší představu lze ocitovat část popisu „čisté země Buddhy léčení“, jak je uveden na počátku lékařského spisu *Čtyři tantry*:⁸

Jednou jsem [slyšel] tento výklad. V místě mudrců-poustevníků je lékařské město zvané „Libezné na pohled“⁹ a v něm je božský palác vystavěný z pěti druhů drahocenností. Celou plochu paláce zdobí nejrůznější drahocenné léčivé klenoty. Tyto drahocenné klenoty zklidňují nemoci větru, nemoci žluči, nemoci slizu, od složitých horeček /tib. *'dus pa'i nad las/* po nemoci vnitřností /tib. *rgju pa'i nad/*, čtyři sta čtyřmi nemoci. Nemoci horka ochlazují, nemoci zimy zahřívají. Osmdesát tisíc druhů překážek zklidňují. Vše nezbytné a žádané uskutečňují /tib. *jid bžin du grub pal ...*

... Ve středu onoho božského paláce nazvaného „Nezměřitelný“¹⁰ je na podušce z klenotů berylů usazen vítězný učitel, život dávající¹¹ Bhaišadžagururádža /tib. *smān gji bla baidurja 'od kji rgjal po/*. Tento učitel je plně obklopen čtyřmi kruhy: božstev, žreců [mudrců-poustevníků], vnějších [nebuddhistů] a vnitřních [buddhistů] ...

... v onu chvíli a za takových okolností, slovu pronesenému Učitelem porozuměli v každém ze všech čtyř doprovodu jako nauce svého vlastního učitele. Co se tohoto týče, naukou žreců /tib. *drang srong/* je nerovnováhu prohřešků jiných přivádět v rovnováhu udržováním čistoty /tib. *drang por bsrangs nas/* bez prohřešků vlastního těla, řeči a mysli ...

Z textu *Čtyř tanter* vyplývá, že sedm „mistrů léčení“ je ztělesněním, projevem (tulku /tib. *sprul sku/*) Buddhy Šájkamuniho v jeho léčitelském aspektu, chápaném v nejširším smyslu slova. Bhaišadžagururádža je vládcem (skrt. *rādža*, gjalpo /tib. *rgjal po/*) ostatních šesti mistrů léčení. Epiteton „vládce“ je v tibetštině chápáno i ve smyslu „vítěze“, „přemožitele“, „suveréna“. Takto se Bhaišadžagururádža „obejde“ bez zbylých šesti mistrů léčení. V paláci uprostřed „čisté země Buddhy léčení“ sídlí Bhaišadžagururádža buďto sám (jako je tomu ve výše citovaném úryvku), nebo v některých případech spolu se zbylými šesti mistry léčení.¹² Bhaišadžagururádža je reprezentantem sedmi mistrů léčení. Bhaišadžagururádža je obklopen čtyřmi kruhy, z nichž pouze jeden je kruh buddhis-

8 Plným názvem: /tib. *bdud rci sñing bo jan lag brgjad pa gsang pa man ngag gi rgjud/* [Tantra tajného učení esence nektaru v osmi člancích]. Text je přeložen z faksimile tibetského xylografu uvedeného in: A. M. Pozdnějev, *Učebník tibetskoy mediciny*, Sankt-Petěrburg: Imperatorskaja akademija nauk 1908, 440-442, s přihlédnutím k Pozdnějevovu překladu na str. 5-13. Tento traktát vznikl v Indii, pravděpodobně kolem 4. stol. Do tibetštiny byl přeložen Vairóčanou a Čandránandou a údajně byl přednesen tibetskému králi Thisong Decänovi (/tib. *khri srong lde bcan/*, 754/5-797).

9 Tanadug /tib. *lta na sdug/*, skrt. *Sudaršana*.

10 Žálja /tib. *gžal jas/*.

11 Chodžä /tib. *'cho mdzad/*, dosl. „dělající život“, synonymum pro léčitele mǎn /tib. *smān/*.

12 Viz například: *smān bla mčhod čho ga jid bžin dbang rgjal bžugs so*, xylografické vydání (malý formát *dpe čha*) folio 20a – 21a.

Obr. 2. Mänla (/tib. sman gji bla baidurja 'od kji rgjal pol, skrt. Bhaišadžagururádža). (Převzato z: Albert Grünwedel, *Mythologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei: Führer durch die lamaistische Sammlung des Fürsten E. Uchtomskij*, Leipzig: F. A. Brockhaus 1900, 114, Abb. 93).

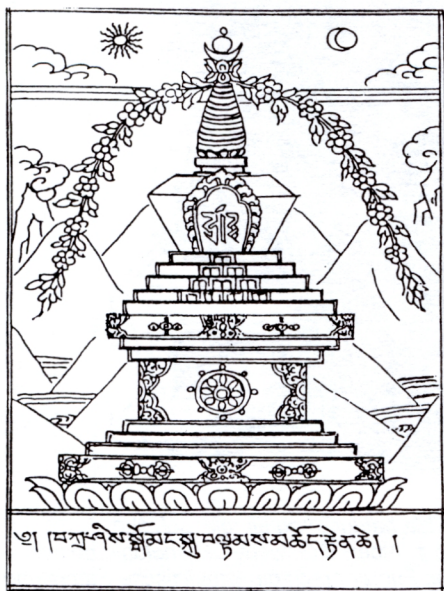
tů. Objevuje se tu i věta: „Slovu pronesenému Učitelem Bhaišadžagururádžou porozuměli v každém ze všech čtyř doprovodů jako nauce svého vlastního učitele“. Bhaišadžagururádža je zde chápán jako univerzální učitel a léčitel, jehož nauka je následovníky nebuddhistických tradic přijímána, byť může být nazývána jinak.

Stúpa

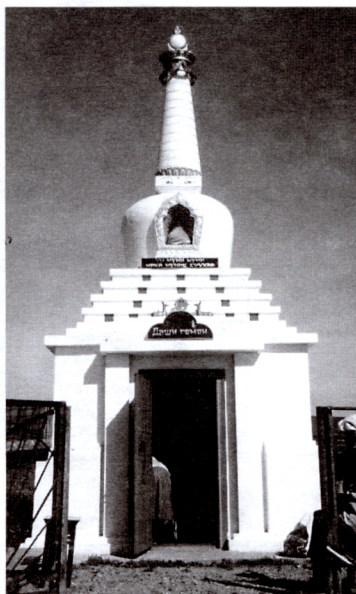
Přesný původ stúpy, jedné z nejcharakterističtějších a ideově nejsložitějších staveb buddhismu, zůstává stále obestřen tajemstvím. Běžně je po-

čátek buddhistické stúpy shledáván v její funkci mohyly a následně relikviaře. Někteří badatelé však právem upozorňují na falický tvar nejstarších stúp v Indii,¹³ tak oblíbený v některých indických tradicích. Určitým dozvukem této tradice by mohla být jedna z dnes běžných interpretací její kupolovité části představující „svět touhy“ (dökham /tib. ‘*dod kham*’, skrt. *kāmadhātu*). U tibetských stúp je zarážející, že na některých bönistických jeskynních malbách, jejichž vznik se klade do doby před příchodem buddhismu, bývají již stúpy zobrazovány v charakteristickém tibetském tvaru, který se značně liší od prvních stúp indických.¹⁴

Obr. 3.

Obr. 4.

Obr. 3. Stúpa štěstí čili Šťastná mnohodveřová stúpa, Tašigomang čhörten, /tib. *bkra šis sgo mang mčhod rten*/, jak ji schématicky znázorňuje panteon doprovázející *Bhadrakalpika sútru*. (Převzato z: Lokesh Chandra, *Buddhist Iconography. Compact Edition*, New Delhi: International Academy of Indian Culture and Aditya Prakashan 1991, 397, fig. 1075.)

Obr. 4. Stúpa Dašigomon (Tašigomang) poblíž vesnice Urdo-Aga, (Aginský autonomní okruh, Ruská federace; foto L. Bělka).

13 Např.: M. E. Spiro, *Buddhism and Society: A Great Tradition and Its Burmese Vicissitudes*, New York: Harper & Row 1970, 202-203.

14 Viz fotografie nálezu, J. V. Bellezza, „Images of Lost Civilization: The Ancient Rock Art of Upper Tibet“, <http://www.asianart.com/articles/rockart>.

Stúpa výjimečným způsobem spojuje hledisko formální – materiální (to, jak stúpa vypadá, deskripce stúpy) s hlediskem obsahovým – duchovním (to, co stúpa zastupuje, sémantika stúpy). V architektuře stúpy se skrývá mimořádně spleť a bohatá náboženská sémantika a existuje velké množství buddhistických textů, jež podávají její rozmanité výklady. Dokladem znásobené mnohovýznamovosti stúpy jsou například její interpretace jako trojrozměrné mandaly, kruhového diagramu naplněného náboženskými významy až po okraj.¹⁵

Převzetí stúpy jako náboženského objektu (kultovního předmětu, relikvíře, památníku, votivního objektu, sakrální architektury atp.) má v buddhismu historický počátek. Vývoj stúpy v čase a prostoru lze poměrně dobře sledovat, je možno rekonstruovat její evoluci od smrti Buddha Šákjamuniho až po její dnešní rozmanité podoby.

Stúpa je funkcionálně patrně výsledkem historické transformace hlavního objektu rituálu kremace a toho, co na místě po obřadu zůstalo. Představuje tedy soubor prvků pohřebního ohně. Nejjednodušší typ takového objektu sestával z nevysoké hliněné plošiny s hliněným, cihlovým nebo kovovým ohrazením. Ve vnitřním prostoru ohrazení byl na dřevěné hranici určené ke kremaci uložen zemřelý.

Hlavní část stúpy tvoří její střed – „tělo“, což je zpravidla nádoba (urna s popelem zemřelého či různými posvátnými předměty, texty atp.), jež je ukrytá v kulovitěm korpusu. Této nádobě se říká *bumpa* (tib. *bum pa*, bur. *bumba*) a je hlavním předmětem uctívání. Sřední kulovitá část stúpy nemá u všech typů jednotný tvar. Historicky původní polokulovitý útvar se v tibetské tradici sakrálního stavitelství proměnil v prvek víceméně zvonovitého tvaru. Důležitou okolností, zvenku neviditelnou, je, že jím od vrcholku stúpy až do báze střední části zpravidla prochází vertikální osa, v Burjatsku nazývaná *strom života* (sogšing /tib. *srog šingl*, bur. *sokšin*).¹⁶ Tato osa bývá zpravidla představovaná dřevěnou dutou tyčí, která se do stúpy vkládá již v průběhu stavby.

V tibetské formě buddhismu, kde má pojmenování čhörtěn /tib. *mčhod rtenl*, bur. *suburgan*, dosl. „držitel úcty či ofěr“, získala osm podob, či typů spjatých s tradičně líčenými událostmi Buddhova života:

-
- 15 Viz např.: Lory J. Cayton, *The Buddhist Stúpa: Its History, Dimensions and Symbolism According to Tibetan Sources*, Madison: University of Wisconsin, 1996; Pema Dorjee, *Stúpa and Its Technology: A Tibeto-Buddhist Perspective*, New Delhi: Motilal Banarsidass 1995; Anna L. Dallapiccola – Stephanie Z.-A. Lallemand (eds.), *The Stúpa. Its Religious, Historical and Architectural Significance*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag 1980; o mandale viz např.: Martin Brauen, *Mandala. Posvátný kruh tibetského buddhismu*, Praha: Volvox Globator 1998.
- 16 Připomíná to eliádovské pojetí *axis mundi*, které se na stúpu pokusil aplikovat např. John C. Irwin („Origins of Form and Structure in Monumental Art“, in: Karel Werner (ed.), *Symbols in Art and Religion: The Indian and Comparative Perspectives*, Delhi: Motilal Banarsidass 1990, 46-67).

- (1) stúpa sestupu z nebes Tušita (lhaläbab čhörten /tib. *lha las 'babs mčhod rten/*);
- (2) stúpa navršených lotosů (pemäpungpä čhörten /tib. *padma spungs pa'i mčhod rten/*);
- (3) stúpa probuzení (čhangčhub čhörten, /tib. *bjang čhub mčhod rten/*);
- (4) stúpa štěstí, šťastná mnohodveřová stúpa, (tašigomang čhörten, /tib. *bkra šis sgo mang mčhod rten/*) (viz obr. 3.);
- (5) stúpa přemožení heretiků (mutegphamdže čhörten /tib. *mu stegs 'pham bjed mčhod rten/*);
- (6) stúpa smíření rozkolu (jendumdum čhörten /tib. *dbjen zlum bsdums mčhod rten/*);
- (7) stúpa požehnání/vítězství (džingjilabpä čhörten /tib. *bjin gjis brlabs pa'i mčhod rten/*);
- (8) stúpa velké úplné nirvány (ňangdä čhörten /tib. *mjang 'das mčhod rten/*).

Tvar stúpy probuzení je výchozím typem, sedm uvedených zbývajících je jeho modifikací. Tento základní typ má čtvercové stupně na vrcholku trůnní sekce, zbývajících sedm typů se odlišuje modifikacemi právě v těchto čtyřech stupních.

Stúpa u vesnice Urdo-Aga (viz obr. 4.) představuje typ nazvaný „šťastný mnohodveřový čhörten“, či „stúpa mnoha šťastných dveří“, tašigomang čhörten /tib. *bkra šis sgo mang mčhod rten/*, někdy též nazývaná „stúpa božské moudrosti“. Symbolizuje „První roztočení kola zákona“. Z buddhistických legendárních a kanonických textů je známo, že po probuzení v Bódhgaji zůstal Buddha Šákjamuni sedm týdnů na místě a původně nechtěl svoji nauku předávat. Když ho na konci sedmého týdne Brahma Sahampati o toto požádal, Buddha Šákjamuni se rozhodl nauku pro žáky formulovat, předat jim ji. V Sárnáthu později poprvé pronesl rozpravu pěti asketům,¹⁷ kteří podle podání později postavili právě zde stúpu, která připomínala a symbolizovala událost, jež pro buddhisty zaujímá ústřední místo.

Nejpropracovanější „stúpa mnoha šťastných dveří“ má celkem 128 nik (dveří), jednodušší varianta jich má 64 a nejjednodušší pak 16. Počty dveří symbolizují i jednotlivé aspekty Buddhova učení: mnoho vchodů (dveří) vedoucích k probuzení, odtud je i pojmenování tohoto typu stúpy. Čtvery dveře na každé straně představují čtyři vznešené pravdy (skrt. *čatvárjárjasatja*), osm dveří na každé straně symbolizuje osm dveří vedoucích k vysvobození (skrt. *aštavimókša*). Dvanáct dveří představuje dvanáct článků závislého či podmíněného vznikání (tendäl jänlag čuňi /tib.

17 Skrt. *Dharmačakrapravartana sůtra*, viz „Rozprava o roztočení kola zákona“, in: *Duchodní prameny života*, Praha: Vyšehrad 1997, 301-304 (přel. J. Filipický) nebo „Rozprava o roztočení kola zákona“, in: *Buddhovy rozpravy sv. I.*, Praha: DharmaGaia 1994 (přel. M. Rozehnal).

rtěn 'brel jan lag bču gňisl, skrt. *dvádašangapratitjasamutpáda*) a pokud jich je ve čtyřech směrech po šestnácti, představují pak šestnáct typů prázdnoty (tongpaňi čudug /tib. *stong pa nüd bču drugl*, skrt. *śódašaśún-jatá*).¹⁸

Různé počty dveří či vchodů do stúpy symbolizují, kromě již uvedených částí buddhistické doktríny, také to, co je sanskrtsky nazýváno *upá-ja*, čili „dovedné prostředky“, nebo „volba vhodných prostředků a metod“ k uskutečnění základních cílů buddhismu. Těmi je buď dosažení stavu nirvány – to v případě „vyššího“ buddhismu nirváničského, či lepšího příštího zrození – v případě „nižšího“ buddhismu karmického.¹⁹ „Stúpa mnoha šťastných dveří“ tak poskytuje obraz charakteristického rysu buddhismu, který doktrinálně stvrzuje, legitimizuje mnohost prostředků a cest umožňujících dosažení zmíněných cílů; buddhistická doktrína si dokonce na této ekvifinalitě zakládá. Tuto vlastnost buddhismu sdílí i postava Mistra léčení, který je také mimořádně proměnlivý, je Buddhou Šákjamunim, ale i zbývajícími mistry léčení, je učitel všech, i nebuddhistů. Mnohovrstevnatost a rozmanitost cest vedoucích k cíli, ekvifinalita, je buddhismu vnitřně vlastní.

„Stúpa mnoha šťastných dveří“ poblíž Urdo-Agy je novostavba asi 4,5 metru vysoká, obsahující ve své základně (o půdorysu zhruba 3 x 3 m), zabírající spodní třetinu stavby, malou kapli, což je pro burjatské sakrální stavitelství poněkud netypické. Kaplička je vyklenutá a z vnějšku se její „stříška“ utváří do čtyř stupňů, jež nesou po stranách typické „dveře“, kterých je na každé straně celkem 16; jedná se o červeně zbarvené čtverce o velikosti asi 25 x 25 cm. Tato stavba tedy představuje nejjednodušší variantu „Stúpy mnoha šťastných dveří“. „Stříška“ pyramidového tvaru je zakončená ornamentální základnou střední části stúpy, jež obsahuje relikvíář. Nad touto částí (relikviářem), která má asi 130 cm v průměru a je vysoká asi 110 cm, je umístěn čtyřboký fundament špice. Na něm jsou do všech světových stran (stúpa je orientovaná podle světových stran, přičemž vchod je na jižní straně, vnitřní oltář pak na protilehlé severní) v barvách vyvedeny „tři Buddhovy oči“. Nad tímto útvarem se tyčí špice stúpy, která je kónická a sestává z třinácti odspodu vzhůru se zmenšujících disků postavených na sebe. Vrcholek stúpy tvoří zlaté ornamentální zakončení se symboly měsíce, slunce a trojího plamene na samém vrcholku.

Stúpa nese dva nápisy ve stylizované azbuce. První je těsně nad vchodem do kaple, pod malým kolem dharmy (skrt. *dharmáčakra*), obklopeným, jak bývá zvykem u tibetských staveb, dvěma sedícími gazelami:

18 Další podrobnosti viz L. J. Cayton, *The Buddhist Stupa...*, 324; P. Dorjee, *Stúpa and Its Technology...*, 54.

19 Blíže viz Luboš Bělka, „Karmický a nirváničský buddhismus jako normativní a žité náboženství“, in: Luboš Bělka – Milan Kováč (eds.), *Normativní a žité náboženství*, Brno, Bratislava: Masarykova universita a Chronos 1999, 115-124.

DAŠI GOMON; druhý nápis se nachází nad čtyřmi schodovitými stupni, těsně pod výklenkem se zlatou kartuší: UM MUNI MUNI MAHA MUNIE SUUCHAA, což je v azbuce přepsaná mantra Buddhy Šákjamuniho.

Ve střední části, jež je díky vnitřní kapli posunutá výše, je na jižní (vchodové) straně stúpy umístěná ve výklenku se zlatou kartuší asi 50 cm vysoká socha Buddhy Šákjamuniho, zahalená do modré obřadní šerpy, šály (khatak /tib. *kha btags/*, bur. *chadak*). Podstavec špice je kvadratický, asi 20-25 cm vysoký a na každé ze čtyř stran jsou namalovány již zmíněné Buddhovy oči, jev v burjatském sakrálním stavitelství vzácný.

Uvnitř kaple se nachází oltář. Uprostřed oltáře je skleněná vitrina obsahující tři větší nástěnné, na plátně malované svitky či obrazy, thangky: (1) prostřední, největší a nejvyšší se zobrazením Buddhy Šákjamuniho se dvěma žáky (Maudgaljájanou a Šáriputrou); (2) napravo níže se zobrazením stojícího bódhisattvy Avalókitéšvary; (3) nalevo níže se zobrazením Mahákály.

Napravo od oltáře je umístěná další, ale menší, skleněná vitrina s bronzovou sochou Vadžrasattvy, vitrina je částečně překrytá modrým khatakem. Vedle vitríny je pak největší thangka v kapli, zobrazující Bhaišadžjaguru.

Nynější stúpa není prvním sakrálním objektem v této lokalitě. Původní stúpu nechal postavit burjatský vzdělanec, badatel v oblasti tibetského buddhismu, národní obrozenec a kulturně-politický činitel konce 19. a počátku 20. století Gonbožab Cebekovič Cybikov (1873-1930).²⁰ Stúpu věnoval památce své matky, nikoliv otce, jak se původně tradovalo. Stavbou stúpy získal tento významný akademický badatel nesmírné množství náboženských zásluh (sönam /tib. *bsod nams/*, skrt. *punja*). Stúpa ovšem na svém místě, které není totožné s dnešní stavbou, dlouho nevydržela. Na konci třicátých let byla v rámci protináboženských represálií v Burjatsku zničena a na původním místě již obnovena nebyla.

Iniciativa k obnově či výstavbě nové stúpy vzešla z řad místního obyvatelstva. V květnu 1995 byla proto zahájena stavba nové stúpy ve spolupráci s mnichy z Aginského kláštera a především s tibetským mnichem usazeným v Ulan-Ude, Ješe Lodö Rinpočem /tib. *je šes blo gros rin po čhel*, který osobně vybral místo stavby. Podle jeho pokynů byla také do hlavní části stúpy vložena původní bumpa, jakož i bumpa nová, takže nynější stavba obsahuje bumpy dvě. Obsah druhé bumpy přivezl od Tibeťanů podle pokynů Ješe Lodö Rinpočeho aginský mnich Badma-lama.²¹ Před-

20 Jeho nejvýznamnější kniha zachycující jeho cestu do Lhasy vyšla i v českém překladu J. Kolmaše, viz G. C. Cybikov, *Cesta k posvátným místům Tibetu. Podle deníků vedených v letech 1899 až 1902*, Praha: Vyšehrad 1987.

21 Občanským jménem Badma Cybikov (naroz 1968 ve vesnici Urdo-Aga) od roku 2000 představený (bur. *šireete lama, širetu/*) Aginského kláštera. V letech 1988-1992 studoval Buddhickou duchovní akademii Gandantegčínling v mongolském Ulánbátoru, poté působil v klášteře Labrang tašikjilkhor /tib. *bla brang bkra šis dkjil 'khor/* v Amdu

měty, které se vkládají do stúpy, jsou poměrně přesně stanoveny příslušnými texty. Je jistě pozoruhodné, že laici si tento obsah stúpy uvědomují a že pro ně tvoří její vlastní duchovní náplň. Vědí, že teprve poté, co jsou do stúpy vloženy posvátné předměty, nabývá stavba „duchovní sílu“, která je iniciována či stvrzována příslušným konsekracním obřadem (bur. *ravnaj*, rabná /tib. *rab gnas*/).

Stúpa tedy má neviditelnou dimenzi, která je pro věřící tou nejdůležitější. Proto stúpu vidí jinak nebuddhistický návštěvník a jinak věřící buddhista. Běžný buddhista sice nemusí znát přesně její rozmanitou a komplikovanou symboliku (to je znalost příslušející pouze vzdělaným buddhistům, laikům i mnichům), vždy si však uvědomuje, že stúpa znamená něco jiného, než je pouhým okem viditelné. Stúpa tak v očích a myslí Burjatů vždy představovala mimořádnou hodnotu, její postavení vždy znamenalo získání množství náboženských zásluh, a bylo proto oslavováno a obdivováno. Tuto skutečnost si ostatně uvědomovali i místní sovětská stavitelé pomníků, kteří neváhali využít tvarosloví stúpy v symbolice komunistických tradic. Dokladem je i pomník padlým Velké vlastenecké války, postavený v sovětských dobách, který imituje tvar stúpy a na jehož vrcholu je plechová rudá pěticípá hvězda.²² (Tento pomník v nezměněné podobě je dnes posvěcenou stúpou, uctívanou místními obyvateli.)

Stúpa je pro věřící „živým objektem“, tedy nikoli pouhým kultovním předmětem, má svoji zvláštní sociální roli, je součástí organismu vesnice. Obřady, které se u ní uskutečňují, tuto roli pouze posilují a stvrzují. Je například běžné, že ke stúpe přicházejí studenti a žáci škol, aby právě zde vznesli prosby směřující k lepším školním výsledkům, novomanželé na tomto místě prosí o množství zdravých dětí, dospělí a starší lidé se zde modlí za lepší příští zrození atp.

Texty

Texty, které zazněly u stúpy, lze rozdělit do tří skupin:

První skupina textů: V úvodní části to byly texty, jež jsou každodenně recitovány v Aginském klášteře a tvoří tak „jádro liturgie“. Tyto texty jsou dány zvykem klášteře (v Aginském klášteře se množství textů zachovalo z dob před represáliemi ve třicátých letech 20. století). Ve většině burjatských klášterů jsou si však texty dosti podobné. Jejich jádro tvoří (bur.): Megzem, Etigel, Lama čodba, Bažik.

(provincie Kan-su, Čínská lidová republika). V letech 1997 a 1998 studoval v Indii, pobýval v klášteře Gomang, kde obhájil titul rabdžamba /tib. *rab 'bjams pal*.

22 Blíže viz např. Dušan Lužný, „The Continuity and Discontinuity of Religious Life in Buryatia“, in: Iva Doležalová – Břetislav Horyna – Dalibor Papoušek (eds.), *Religions in Contact: Selected Proceedings of the Special IAHR Conference*, Brno: Czech Society for Religious Studies 1996, 179-186.

Megzem (bur., Migcema /tib. *dmigs brce mal*) jsou pouhé čtyři verše oslavující zakladatele tradice Gelugpy Congkhapu (známého i pod jménem Lozang Dagma /tib. *blo bzang grags pa*, 1357-1419). Podle tibetských vyprávění měl tato slova složit sám Congkhapa na počest svého učitele Rendawa Žonnu Lodö (/tib. *red mda' ba gžon nu blo gros*, 1349-1412), nicméně ten slova pozměnil a oslavil tak svého žáka. Tyto verše jsou považovány za „mantru Congkhapy“. Laici často znají slova zpaměti. Překlad zní následovně:

Nepodmíněný, velká pokladnice lásky, Avalókitéšvara,
neposkrvněné moudrosti síla, Mañdžughóša,
vítězící nad všemi oddíly zla, vládnoucí skrytým,
mudrc země sněhu, korunou ozdobený Congkhapa,
k patám Lozang Dagy je chvála rozsévána.

Etigel (bur., dosl. „Víra“, Gjamdö/Kjabdo /tib. *skjabs 'grol*, dosl. „Příchod k útočišti“) je text, jehož ústřední částí je uchýlení se k útočišti tří buddhistických drahokamů (skrt. *triratna*) – Buddhovi, dharmě a sangze. Text je široce známý a slouží též k vizualizaci Buddhy, jednotlivých božstev a linií učitelů. Součástí příslušného rituálu je i kontemplace o tzv. „čtyřech nezměrných“, jimiž jsou láska, soucítění, potěšení (ze ctností ostatních) a nestrannost, omytí těchto božstev a následné předložení mandaly Buddhovi a jeho rozsáhlému doprovodu. Znění tohoto textu je známo také laikům.

Lama čodba (bur., dosl. „Obřad oběř mistrovi“, Lama čhöpa /tib. *bla ma mčhod pa/ bla ma mčhod pa'i čho gal*) je ustáleným textem,²³ který se používá v tradici Gelugpa pro praxi nazývanou „gurujóga“ (lamä naldžor /tib. *bla ma'i mral 'bjor*). Obsahuje text, který slouží jako opora pro vizualizaci „shromáždění božstev a učitelů“ (cchogčhen /tib. *cchogs čhen*), jehož středem je vlastní mistr. Mistr má především ve vadžrajánském buddhismu ústřední roli a je považován za vtělení tří buddhistických drahokamů. Autorem tohoto textu je Pančhen Lozang Čhögjän /tib. *pan čhen blo bzang čhos rgjan*.²⁴

Bažik (bur., Pačig /tib. *dpa' gčig / 'džigs bjed dpa' bo gčig pa'i mngon rtogs mdor bsdu*), tomuto textu se také někdy říká „Malý Bažik“. Je z velké části popisem hrozivého božstva Jamántaky (Džigdžä /tib. *'džigs*

23 Tento text obsahuje všechny prvky tzv. obřadu sedmi údů (jänlag dünpa /tib. *jan lag bdun pa*), tedy poklony (čhagcchälwa /tib. *phjag 'cchal ba*), předkládání oběř (čhöpa phülwa /tib. *mčhod pa phul ba*), vyznání nepravostí (šagpa phülwa /tib. *bšags pa phul ba*), radost ze ctností (džesuji rangwa /tib. *rdže su ji rang ba*), předložení přání (kulwa /tib. *bskul ba*), snažné prosby či modlitby (sölwa debpa /tib. *gsoł ba 'debs pa*) a nakonec věnování (gowa /tib. *bsngo ba*).

24 Jedná se o 4. pančhenlamu, známého i pod jménem Lozang Čhökji Gjalčchän /tib. *blo bzang čhos kji rgjal mčchan*, 1570-1662). Viz např. C. W. D. Žagabpa (Tsepon W. D. Shakabpa), *Dějiny Tibetu*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2000.

bjed/). Při obřadu se toto božstvo vizualizuje a zároveň se mu předkládají ofěry, ne však v materiální formě, ale v představách a společně s příslušnými gesty (skrt. *mudrá*, čhaggja /tib. *phjag rgjal*). Autorem textu je podle kolofonu Ngawang Lozang Čhöden /tib. *ngag dbang blo bzang čhos ldan/* známý také jako 2. čangkja /tib. *lčang skja gñis pal*, 1642-1714),²⁵ podle místa narození nazývaný také „čangkja z Khamu“. Později odešel do Centrálního Tibetu a studoval fakultu (dacchang /tib. *grwa cchang/*) Gomang /tib. *sgo mang/* známého kláštera Dápung /tib. *'bras spungs/* poblíž Lhasy. Nejvyšší sliby složil 5. dalajlamovi Lozang Gjamcchovi /tib. *blo bzang rgja mcchol*, 1617-1682). Často pobýval v Pekingu a v roce 1710 navštívil i Mongolsko.²⁶ Blízké vztahy s mandžuským dvorem pokračovaly i v jeho následujícím zrození a 3. čangkja působil jako „dvorní kaplan“ mandžuských vládařů v Pekingu (dynastie Čching, 1644-1911).

Tento text vyžaduje iniciaci a není běžně mezi laiky znám. Pro představu uvádíme překlad části textu:

Z prázdnoty se vyjeví na podušce z různých: lotosu, měsíce, slunce [slabika] HŮM. Z ní se [vytvoří] vadžra označená [slabikou] HŮM. Z ní se [vytvoří] sám efemérní majestátní Vadžrabhairava barvy těla tmavomodré, devíti tváří, třiceti čtyř paží a šestnácti nohou, vpravo nakročený, vlevo natažený, takovým způsobem stojí. Je schopen pozít tři sféry,²⁷ vykřikne HA-HA a kroutí jazykem. Cení zuby a poddává se hněvu. Vedle oddání se hněvu má planoucí oči a obočí jako ve chvíli hrůzy. Světle žluté vlasy trčí vzhůru. Světským božstvům i božstvům odešedším ze světa hrozí ukazováčkem.²⁸ Vší hrůzou děs nahání. Ozve se „phamkara“ [tib. *pham ka ral*, zvuk chroupání] zvukem mocným jako hrom a polyká lidskou krev, sraženiny, morek a tuk. Pro strach z vyschlé lebky činí pět lebek. Vlhká hlava je ozdobena řetězem padesáti lebek. Ofěrou černým duchům je mu kruh z lidských kostí. Uši a ostatní zdobí ozdoby z kostí.²⁹ Břicho má veliké. Tělo má nahé. Obočí, řasy, vousy a chlupy jakoby hořely ohněm konce času. Hlavní tvář je černá, má tvář rozrušeného buvola s ostrými rohy ...

Druhá skupina textů: Po této části následuje ústřední text obřadu „Nesmrtelnost zaručující předložení tisíce ofěr arury sedmi příbuzným mistrům léčení“, zkráceně jen „Předložení tisíce ofěr“³⁰ (bur. *Donšod*,

25 Viz Čang I-sun et al., *bod rgja mcchig mdzod čhen mo* [Velký tibetsko-čínský slovník], Peking: mi rigs dpe skrun khang 2000, díl I., 764.

26 Viz Döndor – Tändzin Čhödag /tib. *don rdor, bstan 'dzin čhos grags/* (sestavovatelé), *gangs ldzongs lo rgjus thog gi grags čan mi sna* [Biografie slavných lidí „Sněžné země“], Lhasa: bod ldzongs mi dmangs dpe skrun khang 1993: 685-688.

27 Tři sféry, oblasti světa (khamsum /tib. *khams gsum/*, skrt. *dhátu*) jsou: sféra touhy, žádosti (dókhām /tib. *'dod khams/*, skrt. *kāmadhātu*); sféra forem (zugkham /tib. *gzugs khams/*, skrt. *rūpadhātu*); sféra bez forem, beztvareho bytí (zugmekham /tib. *gzugs med khams/*, skrt. *arūpadhātu*).

28 Hrozivé gesto, kdy je spojen palec a prostředníček, ukazováček je zvednut.

29 V některých xylografických vydáních chybí „kostí“.

30 Tib. *smān bla mched bdun la a ru ra'i stong mčhod 'bul cchul 'chi med dpal ster žes bja ba bžugs so*, rukopis (v kolofonu uveden jako „zapisovatel“ *Dzanabadzra*).

Tongchö /tib. *stong mchod*/). Výrazně vytištěná pasáž je recitována během obcházení stúpy. Tato pasáž se obrací k Buddhovi Šákjamunimu jakožto vrcholnému projevu léčebného aspektu probuzení. Nabízenou aruru však nikdo z přítomných během studovaného obřadu v létě roku 2000 neměl, stačilo předkládat ji v mysli. Text je doplněn poznámkami, které se nerecitují, tvoří však jeho součást, a proto jsou v překladu uvedeny odlišným písmem a označeny kulatými závorkami:

Milosrdenství přicházející z [arury], která je zlatavé barvy a nad vším vítězí,
veškerému nápomocnému proudu účinku nejvyššího léku,
vládci léků, uklidňujícímu nemoci nepravosti,³¹
třemi branami [tělem, řečí a myslí] uctivě se klaním.

(*V touze předložit tathágotovi, mistru léčení Bhaišadžaguruovi tisíc
ořer arury, je možno [předložit] zobrazení a ořery tak, jak je tomu i při ji-
ných předkládáních ořer. Zvláště [však je možno] „Nad vším vítězíci [aru-
ru] zlatavé barvy“ v tisíci nebo jednom kuse každou upravit [tak, aby oře-
ry byly] pěkně nastrojeny. Uchyluje se nejprve k mysli útočiště [pokračuj
tako]:)*

Požehnaní nejvýše pravdivého vládce se svými syny [bódhisattvy],
čistý prostor dharmy silný mocí dvou nahromadění [zásluh a moudrosti],
toto pole vnějškem i vnitřkem podobno [nebesům] „Blaženým“,³²
nechť se dostaví všechny dokonalé tužby zklidnění i světa
[koloběhu znovuzrovnání]!

Drahocenná základna, [nebeský strom] Džon napájený vodou oceánů,
vypouštěný zlatý prach skrápěje je zvolna spouští se,
z květů vyvstává libá vůně santálu,
[vše je] prodchnuto předobrym potěšením ořer bohů i lidí.

Tam ve středu krásný palác z klenotů je,
na lotosu a lvím trůnu Vládce se syny,
sedě, mocí zařikadel znalostí a úcty /tib. *mos*/ vyvolaný,
moře oblaků ořer ať sám užije /tib. *spjod*/.

Ochránci opuštěných, sedm ve štěstí odešedších [skrt. *sugata*],
mocní vznešeného učení [skrt. *dharmā*], bódhisattvové spolu se služebníky,
pro záchranu sebe a dalších je vzývám,
aby jako přátelé přišli na tuto hojnou podušku schraňující požehnaní,
Vítězná a velkou podušku hojnosti v mysli přivolávám /tib. *dgongs su gsoll*,
předběžnou modlitbou /tib. *smon lam dag*/ k sedmi „ve štěstí odešedším“.

-
- 31 Nönmong /tib. *ñon mongsl*, skrt. *kléša*, nepravost, bolest, ale zejména nečistoty mysli, přičemž třemi nejvýznamnějšími v buddhismu jsou chtivost, nenávisť a nevědomost, neboli tři kořeny zla. Jejich zánik, ustání či zničení je chápáno jako podmínka dosažení stavu nirvány.
- 32 Dewačän /tib. *bde ba čän*/, skrt. Sukhávatí, ráj, či nebesa nazývaná Blažená, Slastná; blíže o Sukhávatí viz Martin Slobodník, „Tibet a obrazy pozemského raja“, *Hieron* 3, 1998, 133-143.

Neboť se zavazují přivést v uskutečnění
učení Šákji, poslední z pěti set,
necht se mi bezprostřední pravda /tib. *mngon gsum*/ ukáže.

***Dobry znak, Drahocenny, Zlaty, Prostý trápení,
Hlasatel učení, Nejvýše vedoucí, Mistr léčení, Mocný Šákja,
plně završující rozlehlé modlení /tib. smon lam/,
skládám dlaně před osmi „ve štěstí odešedších“.***³³

Skutečně vtělení [vyvolané] silou úcty zařikadel,³⁴
běžné ofěry i nejvyšší z léků nemoci utiňující,
tuto aruru já i ostatní bytosti [v koloběhu znovuzrozování]
pro utišení nemocí ti, láskyplný, předkládáme.

*Tadja tha/ Om bhajšadzje bhjšadzje mahábajšadzje bhajšadzje / Rá dzá
sa mudga de svahá /*³⁵

Soucitem osmi „ve štěstí odešedších“
a mocí modliteb, ať se právě teď nemoci a strasti mé
i této krajiny představ /tib. *dmigs jul*/ utiší.

*(Opět od „drahocenny zlatý znak...“ až po „...utišit“ prones jako před-
tím. A tak dosáhní tisíce [opakování]. Když je konáno tisíc poklon a ob-
cházení, [jejich konání] jinými bližními [se také bere v potaz a] umocňuje
je. Přitom je v [onom] procesu [vykonávání] odřikávána [pasáž] od „Dra-
hocenny zlatý znak...“ po „skládám dlaně...“)*

Skutečně se projevující vtělení vyvolané mocí zařikadel, znalostí a úcty,
před ním všechny ofěry předkládám a ze všech nepravostí a úpadků se vyznávám,
ze ctností se raduji, obračej se k božstvům modlím se,
nahromaděni těchto ctností věnuji velkému probuzení.

Bědní a upadlí
i ti, kdo svou zmatenou myslí
konali skutky či způsobili skutky,
necht je pěstována trpělivost.

A co více, potrestání,
upadlé chování
mojí nepřítomnou myslí co jen způsobeno bylo,
necht je také v těchto zachována trpělivost.

33 Text citované sloky obsahuje zkrácená jména osmi mistrů léčení, tak jak jsou zobrazeny na xylografických ilustracích (viz obr. 5.-9.). V předchozích částech textu se mluví pouze o sedmi mistrech léčení, zde jsou poprvé uváděni v počtu osmi, neboť k nim přibyl Buddha Šákjamuni.

34 Skrt. dhárani, zung /tib. *gzungs*/, magická zařikávací, kouzelné ochranné formule.

35 Tibetická verze mantry Bhaišadžagurua, tj. sanskrtský text: TAD JATHÁ/ ÓM BHAIŠADŽJÉ BHAIŠADŽJÉ MAHÁ BHAIŠADŽJÉ BHAIŠADŽJÉ RÁ DŽÁ MUDGA DE/, přepsaný tibetskou abecedou.

Tebou jsou završovány cíle cítících bytostí, následně ať jsou potvrzeny přivedením k opravdovému uskutečnění, však do Buddhovy země doraziv, znovu soucít ať se dostaví a je uchován.

(Když je toto vysloveno, je vyvolána trpělivost a je vyvolán příchod [do Buddhovy země]. Dále pak:)

Mocí přednesení léku poli shromáždění božstev schopnosti věci, manter a léků se rozšiřují, od všeho utrpení muk nemocí, nechť jsou rychle zachráněni a zakoušejí spokojenost.

Také od nemocí dvou překážek³⁶ osvobození nechť jsou, řad mistrů léčení dosáhnou, všechny bytosti bez Pána ochránce milosrdenstvím léku ať jsou uspokojeny.

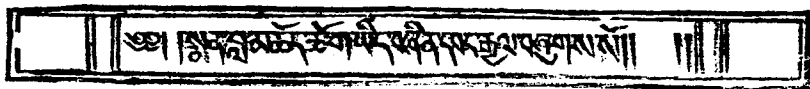
(Když se toto vyřkne, modlení [je provedeno].)

Vzešlý z kup oblaků vládce nebem se prostírajících, proud deště nektaru požehnání opravdového uskutečnění, ze zásluh disciplíny vyvolané hlasem hromu, stále padající štěstí nechť se rozrůstá.

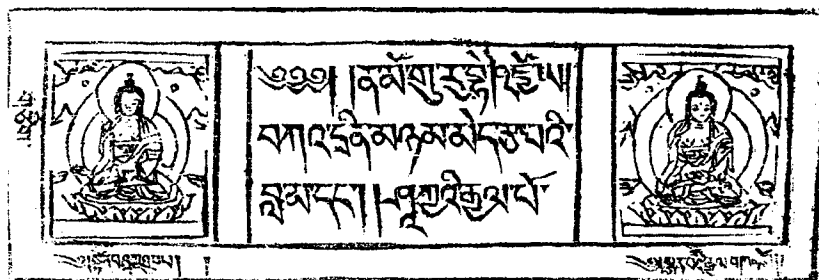
(Toto pronesení [přání] štěstí zdobí závěr. Co se týče tohoto [výše] řečeného, jestliže nějaký věštec /tib. mo phjwa mkhan/ řekne, že je třeba přednést tisíc ořer arury, i když [někdo] neviděl skutečný zdroj [tj. aruru] takového obřadu, vše, co by jen bylo vhodné k „předložení tisíce ořer arury sedmi příbuzným mistrům léčení“, si myslí. Zapsal Dharmabadzra.)

Za pozornost stojí skutečnost, že text se zprvu obrací pouze k sedmi „mistrům léčení“. Ve svém vrcholu (během obřadu jasně vyznačeném obcházením kolem stúpy – a recitováním silně vytištěné pasáže) se však obrací k Buddhovi Šákjamunimu, „završujícímu rozsáhlé modlení“. Zmíněná azbukou přepsaná mantra na stúpě naznačuje, že stúpa je dedikována Buddhovi Šákjamunimu. Text a obřad však zároveň upozorňují, že nejde o libovolnou formu Šákjamuniho. Je zde představen ve svém léčebném aspektu, na jiné úrovni, a proto vnímán jako Bhaišadžjagururádža. Na vnějším vzhledu stúpy tak není náznaku jejího nejvlastnějšího obsahu – léčení v nejširším slova smyslu. Buddha Šákjamuni představuje v buddhismu nejobecnější formu, od níž se všechny další odvíjejí.

36 Překážkami se myslí: „překážka daná kléšami“ (ñönmogpä dibpa /tib. ñon mongs pa-'i sgrib pal, skrt. kléšávarana) a „překážka daná věděním“ (šedžä dibpa /tib. šes bja-'i sgrib pal, skrt. džánávarana, skrt. ávarana znamená doslova „zábrana, zakrytí“).

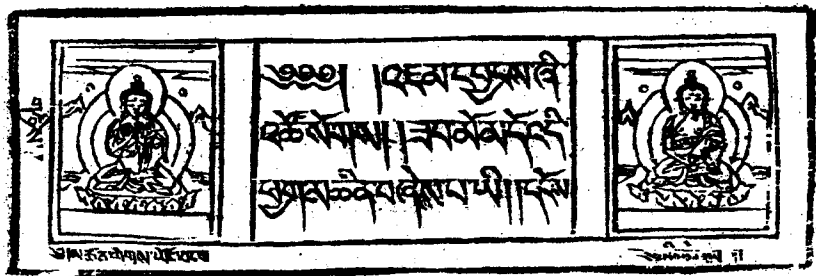

Obr. 5. Faksimile tibetského textu, titulní list, folio 1a.

Obr. 6. Faksimile tibetského textu, folio 1b.

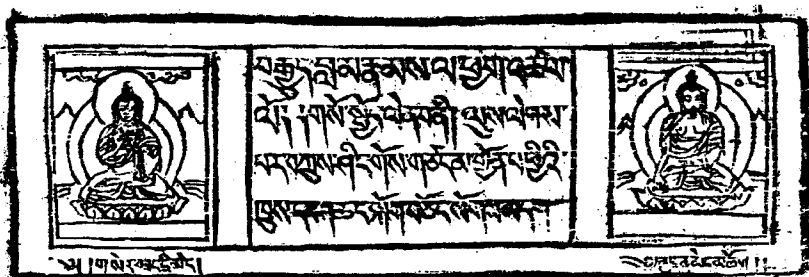
1. Učitel, mocný Šákja (Tönpa Šákja Thubpa /tib. *ston pa šá kja thub pa*);
2. Vládce léčení, Bhaišadžjagururádža (Mänpä Gjälwa /tib. *smän pa'i rgjal ba*).

Obr. 7. Faksimile tibetského textu, folio 2a.

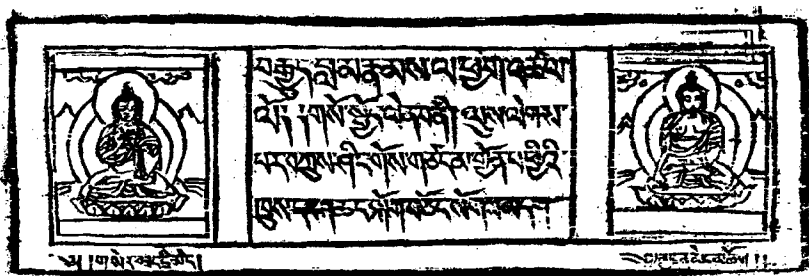
3. Plně čistý, dobrý znak/jméno, Suparikírtitanámašří (Cchänleg Jongdag /tib. *mcchan legs jong dbag*),³⁷
4. nečitelné (v textu „Předložení tisíce ofěr“ zkráceně pojmenován Drahocenný, Rinčhen Dawa /tib. *rin čen zla ba*).

³⁷ Správně má být: /tib. *mcchan legs jongs bsgrags dpall*, srv. Tsepak Rigzin, *Tibetan – English Dictionary of Buddhist Terminology...*; Albert Grünwedel uvádí i další přepis: /tib. *mcchan legs jongs grags dpall*, viz Albert Grünwedel *Mythologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei: Führer durch die lamaistische Sammlung des Fürsten E. Uchtomskij*, Leipzig: F. A. Brockhaus 1900, 117, fig. 96).

Obr. 8. Faksimile tibetského textu, folio 2b.

5. Čisté, dobré zlato, Suvarnabhadravimala (Serzang Dimä /tib. *gser bzang dri med*/);
6. Nejvyšší, prostý trápení, Ašókovámašří (Ñangänmečhog /tib. *mja ngan med mčhog*/).

Obr. 9. Faksimile tibetského textu, folio 3a.

7. Moře slávy Dharmy, Dharmakirtiságara (Čhödag Gjamccho /tib. *čhos bsgrags rgya mčcho 'il*/);
8. Nejvýše vědoucí vládce, Abhidžňánarádža (Ngön Khjen Gjälpo /tib. *mngon mkhjen rgyal po*/).

Třetí skupina textů: Po ústředním textu „Předložení tisíce ofěr“ následoval „*Namdagsang*“ (/tib. *nam dag bsangs / bsangs nam dag mal*, dosl. „Vše očišťující“), text univerzálního charakteru, jehož autorem je *tulku* (vtělení) *Snam Ješe Wangbo* /tib. *bsod nams je šes dbang bo*/, který v text zahrnul některé další části, mimo jiné i „*Serkjem*“ /tib. *gser skjems*/ tak, jak je přednesl „*Čangkja rinpoče*“.³⁸ Obsahuje pasáž „*Žibdag torma*“ /tib. *gži bdag gtor ma*/, předložení tormy (druh obětiny, často z těsta s jíd-

38 Patrně se jedná o již zmíněného 2. *čangkju* (/tib. *lčang skjal*, 1642-1714).

lem navrchu) „pánům (ochráncům) místa“, tedy lokálním duchům. Je tu i část nazvaná „Serkjem“ (bur. Seržem), tedy úlitba božstvům, na kterou po upozornění jednoho z mnichů reagovali přítomní laici zakrytím hlavy. Překlad textu zní následovně:

Z drahocenností utvořená prostorná nádoba,
víno z rýže, víno z révy, víno z medu a dalších,
kořeny a plody různých obilí,
ze stovky takových příšlé moře nektaru.

Zlaté valouny se zlatým pískem,
vyvolávají nápoj nesmrtelnosti [skrt. *amrta*] třiatřicátého nebe,
neposkvrněný žehnající nektar,
tento zlatý nápoj, potěšení pěti smyslů.

Laskavému kořennému mistrovi,
vznešenému Lozang Dagpovi³⁹ [Congkhapa] a ostatním,
neklamajícím /tib. *bslu med/* třem klenotům jej předkládám,
aby okusili /tib. *bžes/* tento nejskvělejší /tib. *dam pa/* zlatý nápoj.

Laskavost přinášející nejvyšší pozhánání,
vším pronikající veliký Vadžradhara,⁴⁰
Maňdžušrí,⁴¹ Jamántaka⁴² a další,
nejrůznějším jidamům jej předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.

Laskavost přinášející opravdové nejvyšší uskutečnění,
vítězný pán Amitájus,⁴³
vítězný mocný Šákja⁴⁴ a další,
pánům s jejich syny jej předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.

Laskavost přinášející uskutečnění záměrů,
ochránci rychlého konání, vládcové dharmy,
vznešené vládkyně zbraní proti zlým duchům⁴⁵ /tib. *dmaḡ zor/*,

39 Tib. *blo bzang grags pa* (1357-1419), náboženský reformátor a zakladatel tradice Gelugpa, která ho následně nazývá „druhým Buddhou“. Znamější je pod jménem Congkhapa /tib. *cong kha pa/*.

40 Dordžechang /tib. *rdō rdže 'čhang/*, jedna z bódhisattvovských emanací buddhy (Akušóbhji). Ten je jedním z pěti buddhů (tatháगतů) odpovídajícím v tantře pěti složkám (phungpo nga /tib. *phung po lngal*, skrt. *skandha*) Buddhy. V západní buddhologické a buddhistické literatuře je pro ně často užíván název *dhjánibuddha*, nemající žádnou oporu v sanskrtských či tibetských pramenech (srv. Edward Conze, *Buddhism: Its Essence and Development*, New York: Harper Torchbooks 1959: 189-190).

41 Džampal /tib. *'džam dpall/*, bódhisattva moudrosti.

42 Šindžedže /tib. *gšin rdže'i gšed/*, dosl. „Ničitel pána smrti“, jedno z nejhroživějších božstev, známý též jako Vadžrabhairava (skrt., Dordžedžigdže /tib. *rdō rdže džigs bjed/*).

43 Cchepagme /tib. *cche dpag med/*, buddha dlouhého života.

44 Šákja Thubpa /tib. *ša kja thub pa/*, Buddha Šákjamuni.

45 Jsou to zbraně tvořící tormy /tib. *gtor mal/*, druh obět.

ochráncům dharmy a ochránkyním jej předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.

Laskavost přinášející odstranění překážek,
pět přibuzných bohyní dlouhého života⁴⁶ s ochránci učení,⁴⁷
všechna pozemská božstva, „pánové míst“ /tib. *gzi bdag*,
jednotlivým vládcům pěti těl,⁴⁸
osmi božstvům a démonům⁴⁹ jej předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.

Laskavost přinášející zklidnění nebezpečí,
především náš doprovod,
ochraňující a zachraňující,
přátelský pán-ochránce,
působícím proti nepřátelským božstvům jej předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.

Laskavost přinášející dobré okolnosti,
cítící bytosti šesti druhů,⁵⁰
zvláště zlým duchům nebezpečným,⁵¹
poskytnutou odměnu /tib. *lan čhags gñer bal* předkládám,
aby okusili tento nejskvělejší zlatý nápoj.
Odměnou nechť je utrpení očištěno!

„*Namdagsang*“ dále obsahuje text „*Dalga*“ (bur., *janggug* /tib. *g.jang gugs*/), obřad, který zaručuje blahobyt bezprostředně se dotýkající potřeb laiků. Jeden z mnichů drží v ruce šíp ozdobený kusy látky a při opakuji-

46 Jsou to bohyně zaručující světské štěstí a dlouhý život: (1) *Lhamo Tašiccheringma* /tib. *lha mo bkra šis cche ring mal*; (2) *Thinggi Žälzangma* /tib. *thing gi žal bzang mal*; (3) *Mijo Lozangma* /tib. *mi gjo blo bzang mal*; (4) *Chöpän Dinzangma* /tib. *čod pan mgrin bzang mal*; (5) *Täkar Dozangma* /tib. *gtađ dkar 'gro bzang mal*.

47 *Tänkjong* /tib. *bstan skjong*/.

48 *Gjälpo kunga* /tib. *rgjal po sku lngal*, pod pěti těly se nejčastěji rozumí: (1) tělo Buddhovy dharmy (*sangjä kji čhöku* /tib. *sang rgjas kji čhos sku*); (2) tělo blaženosti (*longku* /tib. *longs sku*); (3) tělo projevu (*tuľku* /tib. *sprul sku*); (4) tělo pravé povahy (*ngowo řiku* /tib. *ngo bo řid sku*); (5) neměnné tělo vadžry (*migjur dordžeku* /tib. *mi 'gjur rdo rdže' i sku*). Zmínění vládcové představují patrně hlavní místní božstva těchto aspektů Buddhy.

49 Osm božstev a démonů tohoto světa (*lhasin degjä* /tib. *lha srin sde brgjad*) je následujících: (1) *Jama* – pán smrti (*Šindže* /tib. *gšin rdžel*); (2) *Mátrká* – ochránkyně žen (*Mamo* /tib. *ma mol*); (3) *Mára* – ztělesněné zlo (*Dü* /tib. *bdud*); (4) *Hata* – horský duch (*Cän* /tib. *bcam*); (5) *Rádža* – hlavní místní božstvo (*Gjälpo* /tib. *rgjal pol*); (6) *Nága* – hadovitý drak (*Lu* /tib. *klu*); (7) *Jakša* – zlý duch (*Nödžin* /tib. *gnod sbjin*); (8) *Graha* – zlá planeta a hvězda (*Za* /tib. *gza'*). Poněkud jinou klasifikaci osmi božstev viz *Martin Slobodník, „Tibetský buddhismus jako žité náboženství“*, in: *Luboš Bělka – Milan Kováč (eds.), Normativní a žité náboženství*, Brno, Bratislava: Masarykova universita a Chronos 1999, 129-130.

50 Tj. (1) bohové, božstva (*lha* /tib. *lha*); (2) asurové, polobohové (*lhamajin* /tib. *lha ma jin*); (3) lidé (*mi* /tib. *mi*); (4) zvířata (*düdo* /tib. *'dud 'gro*); (5) hladoví a žizniví duchové (*jidag* /tib. *ji dwags*); (6) obyvatelé horkých a studených pekel' (*řalwa* /tib. *mjal bal*).

51 Dosl. „ohrožující zlí duchové“ (*nögi döngge* /tib. *gnod gi gdon bgegl*), jejich počet dosahuje 80 000.

cích se slovech „dnes a tady, dostatku dostav se“ krouží šípem zvolna po směru hodinových ručiček a dává tak pokyn laikům, aby podobně kroužili přinesenými potravinami – chleby, plackami, sladkostmi, smetanou či bombóny a vykřikovali přitom: „A, *churaj!*“ (Dostav se!). Tyto potraviny si po skončení obřadu laičtí věřící odnesou domů a považují je za „posvěcené“. Zvolna a melodicky odříkávaný text zní následovně:

Kji! Ze středu hlubokého modrého nebe, dostatek světla slunce a luny,
dnes a sem, dostatku dostav se!
Z paláce bohů sídlících nahoře, Brahmy,⁵² Indry⁵³ a dalších,
dokonalý dostatek vytvořený bohy, dnes a sem dostatku dostav se!
Z paláce nágů sídlících vespu, Nandatakšaky⁵⁴ a dalších,
dostatek potěšení vytvořený nágy, dnes a sem dostatku dostav se!
Z jeskyní v hoře Méru,⁵⁵ Kubéry⁵⁶ a dalších, dostatek moci a síly vytvářený jakši,
dnes a sem dostatku dostav se!
Množství vytvářené rody vládců, dnes a sem dostatku dostav se!
Úsilí, dovednosti a svědomitosti vysokých hodnostářů, dostatku, dnes a sem dostav se!
Zajištění vytožených a potřebných drahocenností, dostatku, dnes a sem dostav se!
Moudrosti dovedných způsobů mudrců, dostatku, dnes a sem dostav se!
Krásy chování vznešených, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dokonalých dobrých vlastností, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek dovednosti a hrdinství hrdinů, dostatku, dnes a sem dostav se!
Množství vojsk nespočetné, dostatku, dnes a sem dostav se!
Potěšení majetku bohatých, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek rychlých a silných koní, dostatku, dnes a sem dostav se!
Neustálé hojnosti a bohatství mléka, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek rychlých a pohodlných cest, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek bezstarostnosti nesoucí potěšení, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek krásných skvělých těl, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek dokonalých libých hlasů, dostatku, dnes a sem, dostav se!
Dostatek jídla sladkého, chutného a sytého, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek oděvů jemných a dokonalých, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek uskutečnění různých tužeb, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek krásných a potřebných klenotů, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek psů dobře vrčících, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek silných a rychlých nákladních zvířat, dostatku, dnes a sem dostav se!
Dostatek plného štěstí, dostatku, dnes a sem dostav se!
Nechť je stále šťastně vytvářen dostatek!

Po skončení recitace „*Namdagsang*“ už zbývají jen závěrečné texty vyjadřující přání, aby Buddhovo učení dlouho prospívalo (*tänbarma /tib. bstan 'bar mal/ atp.*

Žádný z těchto textů nevznikl v Burjatsku ani Mongolsku. Není tu ani jeden text vzniklý v Indii. Všichni známí autoři jsou Tibetané, významní představitelé tradice Gelugpa.

52 Cchangpa /tib. *cchangspal*.

53 Gjadžin /tib. *brgja bjini*.

54 Gawodžongpo /tib. *dga' bo 'džog pol*.

55 Rirab /tib. *ri rabl*.

56 Namthösa /tib. *mam thos srasl*.

Kontext

V Aginském klášteře působilo v roce 2000 na třicet stálých burjatských mnichů, tři tibetští a jeden mongolský mnich. Tento klášter tradičně představuje v regionu, kde žijí aginští Burjati, největší a nejstarší zachované středisko buddhistického života a vzdělanosti, mající kořeny v 18. století. Zároveň s tímto prvenstvím si uchoval i jistou návaznost na předkomunistické období, což je v Burjatsku výjimečné. Znovuobnovované kláštery z počátku devadesátých let 20. století většinou kontinuitu s původními kláštery, na jejichž území stojí, ztratily. Aginský klášter byl uzavřen v roce 1938 a znovuotevřen byl formálně již v roce 1946, prakticky však až v šedesátých a sedmdesátých letech. Uchoval si tradiční pořádek čtení textů pro jednotlivé obřady (gorim /tib. *go rim*/), rytmus četby sůter a poměrně rozsáhlou knihovnu, byť patrně jen zlomkovou v porovnání s počátkem 20. století. V jiných burjatských kláštorech tomu tak nebylo a předčítané rituální texty byly zpravidla nově uspořádány podle systému nynějšího největšího klášteře v Burjatsku, Ivolginského klášteře. Lze se ovšem setkat i s několika lokálními odlišnostmi, které vznikly působením zkušenějších mnichů burjatských či tibetských. Během devadesátých let aginští mniši očividně získali na vzdělání. Znalost tibetštiny již mezi nimi nebyla řídkým jevem, stejný pokrok byl i v Burjatsku. Mezi aginskými mnichy byli v roce 2000 již i jedinci se zkušeností nejen z Mongolska a indické Dharamsaly; dva mniši přišli také z klášteře Labrang, kdysi tradičního partnera aginských buddhistů, ležícího v etnickém východním Tibetu – Amdu, tedy území dnes náležejícím Čínské lidové republice.

Obřad u stúpy je však v aginské buddhistické tradici novým prvkem. Pořadí textů i texty samotné byly stanoveny tibetským tulku, rozpoznávaným znovuzrozcením, „vtělením“, Ješe Lodö Rinpočem, který také stúpu Dašigomon 8. prosince 1995 osobně zasvětil. Přestože se jedná o Tibeťana, tedy „cizince“ z pohledu Rusů a Burjatů, skutečným cizincem není. Je ztělesněním potenciální kontinuity burjatského buddhismu i jeho pohnuté historie posledních sta let.

Tento tulku v prvé řadě naplňuje roli učitele, tak, jak i v minulosti Tibeťané působili. Skrytou rovinou je i skutečnost, že jeho učitelé (a představenými exilového klášteře Gomang v Indii) byli i Burjati, kteří těsně před represemi v Burjatsku dvacátých a třicátých let 20. století ještě stačili odejít na studia do Lhasy. Osud tibetských uprchlíků konce padesátých let se poté stal i jejich osudem. Byli mezi nimi Thubtän Čhökji Ňima (tib. *thub bstan chos kji Ňi ma*), Žiwälha lharampa /tib. *ži ba'i lha lha rams pal*, Agvan Ňima (/tib. *ngag dbang Ňi ma*, 1907-1990). Vzhledem k silným vzbám mezi učitelem a žákem v tibetském buddhismu tak Ješe Lodö Rinpoče ztělesňuje ve své osobě i tyto vynikající burjatské mnichy.

Naplnění potřeb laiků v rámci obřadu u stúpy slouží především text přivolávající blahobyt „Dalga“, stejnou funkci mají i texty prodlužující život (cchering /tib. *cche ring*). Tyto texty jsou čteny na objednávku laiků či pro laiky a při každodenním čtení v klášteře nejsou ústřední. Nicméně tyto běžné potřeby prostých lidí jsou akceptovány i mnichy či laiky orientovanými mimosvětsky, tedy lidmi zaměřenými na dosažení konečného cíle: vyjítí z tohoto světa, nirvány. Jsou tedy považovány za legitimní, i když jsou pro mnichy někdy překryty jinými cíli, a tudíž nestojí v centru jejich pozornosti. Doktrinální potvrzení této orientace lze rozpoznat ve frekventovaném pojmu „stav bez dostatku volnosti“ (mikhompä nä /tib. *mi khom pa'i gnas*). Tento stav je nepříznivým stavem lidských bytostí, které kvůli vnějšímu nepohodlí (mikhom /tib. *mi khom*) nemají volnost k pěstování nauky. V tomto stavu, v jeho pochopení laiky i mnichy, je možno zahlédnout potvrzení světských cílů mnohých laiků.

SUMMARY

The Buryat Buddhist Ritual „One Thousand Offerings“ at the Dashigomon Stūpa

The article deals with the ritual „One Thousand Offerings to Bhaishajyagurubuddha, (Buddha of Healing)“, which is every other year performed by Buryat Buddhist monks and believers around the Dashigomon stūpa (Tib. Tashi Gomang Chorten /*bkra shis sgo mang mchod rten*), close to Urdo-Aga village in Aginskoe Autonomous Region of the Russian Federation. Following a short description of the proceedings of the ritual in the summer of 2000, is a description of the main godness, to whom the ritual is dedicated, Bhaishajyagurubuddha, and his relationship to Buddha Shakyamuni and other Buddhas of healing. The description of Bhaishajyagurubuddha is based on original Tibetan translations of Sanskrit texts.

The ritual takes place around the Dashigomon stūpa (Bur. suburgan, Tib. chorten /*mchod rten*), a Tibetan Buddhist sacred building with extraordinarily complex spiritual semantics. Besides that, the stūpa has its own history reflecting the history of Tibetan and Mongolian Buddhism in Buryatia in the 20th century; the predecessor of this building was constructed by the outstanding Buryat researcher, Tibetanist and traveller Gonbozhav Tsebekovich Tsybikov (1873-1930). An important part of the ritual consists of reciting sacred texts. Their classification, order, description and placing into the historical and religious context is dealt with in the next part of the article. The central text of the ritual, called „One thousand offerings of arura, guaranteeing immortality, to seven kindred masters of healing“ (Bur. *Donshod, Tongchö* /Tib. *stong mchod*!) has been translated from Tibetan into Czech for the first time as well as provided with a commentary. In its conclusion the study points out that by describing this ritual it is well possible to illustrate the contemporary situation of religion in Buryatia, its historical events and, above all, its present restoration.

Ústav religionistiky FF MU

Arna Nováka 1

660 88 Brno

LUBOŠ BĚLKA

Ústav filozofie a religionistiky FF UK

nám. Jana Palacha 2

116 38 Praha 1

DANIEL BEROUNSKÝ